

Mevlânâ Celâleddîn Rumi ve Yûnus Emre'de "İnsan Sevgisi" ve "Hoşgörü" Üzerine Bir Araştırma

Hacı DAĞLI *,1

Derleme Makalesi

Takvim-i Vekayi
ISSN: 2148-0087

Basım (Published): 30.12.2020
Kabul (Acceptance): 22.12.2020
Gönderi (Submitting): 24.06.2020

Cilt (Vol): 8
No (Issue): 2
Sayfa (Pages): 158-165

Adres:

1 Kafkas Üniversitesi, Çağdaş Türk
Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü,
Azerbaycan Türkçesi ve Edebiyatı
Anabilim Dalı

*Sorumlu Yazar (Corresponding);
E-mail: hacdagli@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Mevlâna,
Yûnus Emre, İnsan sevgisi.

TELHİS (ÖZ)

Bu çalışmada, 13. yüzyılda ülkemizde ve İslam âleminde en tanınmış mutasavvıf fikir adamlarından biri olan Mevlânâ Celâleddin Rumi ile 13. yüzyılın sonları ve 14. yüzyılın çeyreğinde yaşamış büyük mutasavvıf ve dil ustası biri olan Yûnus Emre'nin "insan sevgisi" ve "hoşgörü" ile ilgili fikirlerinin evrensel niteliği vurgulanmaya çalışılmıştır.

A Research on "Human Love" and "Tolerance" of Mevlânâ Celâleddîn Rumi and Yûnus Emre

Review Article

ABSTRACT

In this study, the universal nature of the ideas of Mevlânâ Celâleddin Rumi, one of the most well-known mystic intellectuals in our country and in the Islamic world, and with Yûnus Emre, who lived in the late 13th century and the quarter of the 14th century, about "human love" and "tolerance" has been tried to be emphasized.

KEYWORDS

Mevlâna, Yûnus Emre, Human Love.

GİRİŞ

Allah, insanı en mükemmel bir varlık olarak yaratmış ve her şeyi onun emrine ve istifadesine vermiştir. Bu da Allah'ın verdiği değer ve önemin bir delilidir. Bu bildirimizde, iki büyük mutasavvıf şair olan Mevlânâ Celâleddin Rumi ve Yûnus Emre'nin eserlerinden hareket ederek onların "insan sevgisi" konusundaki görüşlerini ele almaya ve değerlendirmeye çalışacağız.

1. Mevlânâ Celâleddîn Rumi'de "İnsan Sevgisi" ve "Hoşgörü"

Birçok kültür ve medeniyete beşiklik yapan Anadolu'da sevgi pınarı ile susayana kevser, yolunu kaybedene ışık olan Mevlânâ, "en mükemmel varlık olarak yaratılan insana büyük değer vermiştir" (Bardakçı, 2007: 29). Din ve mezhep farklılıklarını hoşgörü ve sevgi ortamında birleştiren ve yeryüzünden kendisinden en çok bahsedilen ender şahsiyetlerden biri olan Mevlânâ, insanı merkez alarak, insan sevgisiyle yola çıkmıştır. İnsanı, sırf insan olduğu için seven Mevlânâ, herhangi bir ayrılık düşüncesine kapılmamış ve herkese kucagını açmıştır. Onun sevgi felsefesinin temelinde Allah sevgisi vardır. Görünürde görünen sevgi ise insan sevgisidir. Mevlana'nın sevgisi evrensel bir sevgidir. Bütün insanları çevreler. Din, dil, ırk ayrımı yapılmadığı görülür (Cengil, 2006: 20). Mevlânâ, insanların evrensel değerleri yaşatmasını ve bunu da sevgi üzerine oturtmayı öğretmektedir. O, bunu yapabilen insanların ve dolayısıyla toplumların olgunluğa erişeceğine inanmaktadır. Mevlânâ, diğer tasavvuf erbablarının inandığı gibi, her türlü kemale erişin sevgisiyle mümkün olduğuna inanır. Bu nedenle tüm yapıtları aşka dairedir. (Yeni terzi, 2005: 41)

"Gerçekten gönülden gönüle bir pencere vardır. İki insan birbirine gönülden bağlanınca artık birbirinden ayrı değildir. Aralarında uzaklık bulunsa da gönülleri beraberdir." (Can, 348, 3.cilt: 431). Tüm insanların ruhları kardeştir. Tüm insanların ruhları birdir. Gökyüzündeki güneşin nuru da birdir. Ancak evlerin pencerelerinden içeri girdiğinde yüzlerce nur olur. Ama evlerin arasındaki duvarları kaldırırsan, hepsinin nuru bir olur. Bu beyit'in izahatında Şefik Can Hoca şu biçimde dile getiriyor: Mevlânâ "*Bütün insanlar, tek bir ruhu taşıyorlar.*" demek istemiyor. Bütün insanlar aynı yerden gelen ruhları taşıyor olduklarını ve bütün insanların ruhu kardeş olduğunu demek istiyor (Can, 409, 4.cilt:416).

Takvim-i Vekayi

Mevlânâ insanı beden ve ruh bütünlüğüne göre inceler. İnsanın esas cihetinin manevi yönü olduğunu belirtir. İnsanların birbirlerinden manevi yönlerden farklı olmadıklarını dile getirir. İnsanların Allah'ın sanat eseri olduğunu bu açıdan da bakıldığında ayrılık ve farklılığın olmayacağını belirtir. İnsanlar görünüşte isimleri, bedenleri, renkleri, dilleri birbirinden farklı olmasına rağmen özü itibaren Allah'ın nurunun aynası olduğunu, bu yönüyle ayrılık ve gayrılık ve farklılığın olmadığını belirtir ve insanı birlik ve beraberliğe başkasını hor ve hakir görmemeye davet eder.

“Berî gel, daha berî, daha berî.

Bu yol vuruculuk nereye dek böyle?

Bu hır gür, bu savaş nereye dek?

Sen bensin işte, ben şenim işte.

Ne diye bu direnme böyle, ne diye?

Ne diye aydınlıktan kaçır aydınlık, ne diye?

Topumuz bir tek olgun kişiyiz, bir tek,

ne diye böyle şaşır olmuşuz, ne diye

Zengin yoksulu hor görür, ne diye?

Sağ soluna yan bakar, ne diye?

İkisi de senin elin, ikisi de,

peki, kutlu ne, kutsuz ne?” (MCR, 2007: 13).

Hoşgörü, başka inanç ve kanaatlere müsamaha göstermek ve saygılı olmaktır. Aslında, diğer inanç ve kanaatlere saygılı olmak, kendi inanç ve kanaatine bağlı olmamak değildir. Ayrıca, bütün inanç ve kanaatler karşısında kayıtsız kalmakta değildir. Hoşgörü ne fikri manada başıboşluk, nede şahsiyetten fedakârlıktır. Kısaca hoşgörü, insanları kendi durumunu yerinde görmedir.

Barış ve huzur ortamının sevgiyle olduğunu söyleyen Mevlana, kalpteki sevgi olmadıkça hoşgörü de olmaz demektedir. Kalbi makûs hislerden nezih etme (temizleme) anlamında şu biçimde dile getirir: *“Kin ve nefret duyguları kalpleri karartır. Barış dalgaları kalplerden kinleri atar; savaş dalgaları ise sevgileri altüst eder.”* (Mesnevi, I/2578). İnsanı hayata bağlayan ve yaratıcısına ulaştıran bir yol olarak sevgiyi gören Mevlânâ, “bütün insanlara şefkat ve

muhabbetle yaklaşmış, sevginin her türlü derde devâ olan bir ilaç olduğunu” (Bardakçı, 2007: 40) şu biçimde verir:

Sevgiden acılar tatlılaşır, sevgiyle bakır altın olur Sevgiden bulanıklıklar durulur, sevgiyle dertler şifa bulur Sevgiden ölü bile dirilir, sevgiyle padişah köle olur Sevgiden zindan gül bahçesi olur, sevgiyle karanlık evler aydınlanır Sevgiden nâr nur olur, sevgiyle demir mum gibi erir Sevgiden hastalık şifa bulur, sevgiyle kahır rahmet olur. (Mesnevi, Cilt II s. 1529-1537)

“Topluma yararlı insanlar yetiştirmeyi gaye edinen” ve “gönlünü kaplayan Allah sevgisiyle, kin, nefret, kibir, gurur, benlik ve şöhret gibi kötü huy ve kaygılardan uzak bir arif ve âşık” (Bardakçı, 2007: 39) olan Mevlânâ bir başka sözünde, insanları sevmenin ne kazandırdığını şöyle açıklıyor: “İnsanları sev ki daima çiçekler ve güller içinde bulansın. Eğer hepsini düşman bilersen düşmanların hayali gözünün önünde gelir ve gece gündüz dikenlerin, yılanların içinde geziyor gibi olursun.” İnsanları insan olarak müsavi gören Mevlânâ’ya göre kimlikleri ve toplumsal hâlleri sebebiyle farklı muamele yapılmasından hoşlanmaz, insanlara bugünkü “empati” ile yaklaşılmasını isterdi. Bir gün Mevlânâ, kızını hizmetçisini çıkışıırken görür ve kızına şu sözleri söyler: “Bu kızcağzı niye azarlayıp incitiyorsun? O hanım, sen hizmetçi olsaydın, böyle muamele yapılmasını ister miydin? O senin kardeşindir.” Mevlana’nın kızı hatasını fark etti ve hizmetçiden af diledi” (Küçük, 2011: 6).

2. Yûnus Emre'de “İnsan Sevgisi” ve “Hoşgörü”

“Yaşadığı dönem itibariyle Mevlâna başta olmak üzere çağının önemli düşünürleriyle tanışmış ve onlardan ilham almış” (Koç ve Tanhan, 2010: 632) bir Türk-İslam mutasavvıfı olan “Yûnus Emre, düşünceleriyle yüzyıllardır insanlığa ışık tutmuş önemli bir fikir adamıdır. Yûnus Emre düşüncesinde en önemli unsur, insan ve insani değerler olmuştur.” (Koç ve Tanhan, 2010: 621). Dünya’ya gönüller yapmaya gelen ve bu gayede güçlü bir çabayla Anadolu’nun manevi mimarlığını üstlenen büyük şahsiyet olan Yûnus Emre her şeyden önce gönül insanıdır. Sevgi aşığıdır. “Sevgi ve hoşgörüyü kendisine rehber edinen” (MKSES, 2007: 3) Yûnus Emre, insanın önce gönlüne önem verir. O, her şeyden önce kendi düşüncelerini anlatabilmek için din, dil, ırk vb. ayrımı yapmamıştır.

Onun için insanlar birdir. Bu açıdan insanlar eşittir onun gözünde. Gerekirse yetmiş iki milletin ayağının öpüleceğini belirtir.

*“Yetmiş iki milletün ayagın öpmek gerek
yaramagçün ma’sûka cümle millete bile”* (Tatçı, 1990: 270)

İnsanlar arasında sınıf farkı ve kulluğun icabını yerine getirip getirmediğine bakmaksızın herkesi sevmek gerekir, çünkü herkes Allah’ın kuludur.

*“Hâs u ‘âm muti’ asi dost kuludur cümlesi
Kime eydibelisin gel evünden taşra çık”* (Tatçı, 1990: 103).

Divanında insan sevgisinin ve hoşgörünün en güzel ifadesine yer veren Yûnus Emre, “herkesi karşılıksız sevmiş ve insanlara da hep bunu tavsiye etmiştir. Yûnus Emre Divanı'nın eski yazmalarında bulunmayan şu dörtlük insanları neden sevmemiz gerektiğini” (YEŞDS, 2011: 625) şu biçimde verir:

“Elif okuduk ötürü

Bazar eylerlik götürü

Yaradılanı severiz

Yaratandan ötürü” (Tatçı: 2005, 62)

Sevgi şairi karşılıklı sevgiyi oluşturabilmek için gönüllere girmeye çalışır ve insanlara da bunu öğütleyerek aşılır.

*“Yûnus Emre dir hoca gerekse var bin hoca
Hepsinden eyüce bir gönüle girmekdür”* (Tatçı, 1990: 74)

Sevginin karşılıklı olması gerektiğine inanan Yûnus Emre, İnsanları sevdiği gibi onlardan da sevgi ve yakınlık bekler. Yûnus sevmeyi ve seilmeyi birçok şiirinde sade ve açık bir şekilde ve eskilerin “sehl-i mümteni ” dedikleri kolay gibi görünüp aslında oldukça zor şeyleri dile getiren mısralarda sık sık dile getirir:

*“Gelin tanışık idelüm işi kolay tutalum
Sevelüm sevilülüm dünyâ kimseye kalmaz (103/5)”*

Gönlü “aşk” rehberine uyanın, yüzünü kible olarak “dosta” döndürmesinden dolayı sürekli bir ibadet hâlinde olacağını söyleyen Yunus’a göre “gerçek sevginin” insanlara manen kazandıracığı değer çok yüksektir:

“İşk imâmdır bize gönül cemaat

Kiblemüz dost yüzi dâimdir sâlat (20/1)”

Şiirlerinde insan sevgisi ve hoşgörülü üzerinde en çok duran (YEŞDS, 2011: 625) Yûnus’a göre insan, asil yaratılışından dolayı kibir’e ve gurura yakalanmamalı, kin tutmamalıdır; başkalarının kusurlarını affedebilmeli onlara hoşgörü ile yaklaşabilmedir. İnsan dünya hayatının çok kısa olduğunu ve dünyada ebedi (sonsuz) kalamayacağını hatırdan çıkarmaması gerektiğini ve insanın gururlanmamasını söyler.

“Adumuz miskîn dür bizüm düşmanımız kîndur bizüm

Biz kimseye kîn tutmazuz kamu âlem yârdur bize (333/2)

Bak göresin dünyeye geldü günü bil neye

İş bu fâni dünyeye mağrûr olmamag için (251/4)

Miskin ol yâre miskin gide senden kibr ü kin

Rûzigar gelür geçer pes kime kalasıdur (64/5)”

SONUÇ

Sonuç olarak diyebiliriz ki aynı dönemde yaşayan ve Türk edebiyatı, sanatı düşünce hayatında birçok kişiyi etkileyen bu iki şairimiz ortaya koydukları aşk ve sevgi anlayışıyla gönüllere taht kurmuşlardır. İnsanların gönüllerine hitap eden bu iki şairin eserleri dikkatli bir gözle incelenecek olursa yağmur damlası gibi sevgi aktığını görülür. Aynı kaynaktan beslenen bu iki şairimiz kendi metot ve yöntemleriyle farklı kâselerde herkese sevgi sunmuşlardır. Sevgiyi, insanlığı yücelten; Hakk’ı alçak gönüllere, insanlığa, sevgiye indiren bu iki şairimiz insanları birliğe, beraberliğe, kardeşliğe, dirliğe, doğruluğa, barışa çağırmışlardır. Dünyanın birçok yerinden farklı din ve dillere mensup insanlar, yüzyıllar geçse de bu iki tasavvuf şairimizin çağrılarına kulak veriyorlar. Hem eserlerini okuyorlar hem de yaşadıkları coğrafyaları ziyaret ediyorlar.

KAYNAKÇA

BARDAKÇI, Mehmet Necmettin (2007). Mevlânâ'nın Evrensel Sevgi ve Hoşgörü Anlayışı. Marine, yıl. 7, sayı. 3, kış 2007, s. 29-44.

CENGİL, Muammer (2006). Mevlana'nın Yedi Öğüdünün Fert ve Sosyal İlişkiler Açısında Önemi. Uluslararası Düşünce ve Sanatta Mevlana Sempozyum Bildirileri, 25-26 Mayıs 2006 Çanakkale.

CAN, Şefik (2011). Mesnevi Tercümesi. C. 1-3, İstanbul: Ötüken Yayınları.

KOÇ, Raşit ve TANHAN, Fuat (2011). Yunus Emre'nin Şiirlerinde Değerler Sistemi. 7-8 Mayıs 2010 (Hazırlayan: Prof. Dr. Erdoğan Boz). Eskişehir: T.C. Eskişehir Valiliği.

KÜÇÜK, Sezai. Mevlânâ' da Aşk ve Hoşgörü. (24.02.2011 tarihinde Mevlana'nın 739. Vuslat Yıl Dönümü Münasebeti ile Kırgızistan-Türkiye Bişkek Manas Üniversitesi'nde Hz. Mevlana'yı Anma Programında verilen konferansın metnidir.) <http://web.manas.kg/docs/Mevlana%20Konferans%20Metni.docs>

Mevlâna Celaleddin Rumi -Şiirler- (2004). Antoloji.Com Kültür ve Sanat.

Mevlânâ (1995). Mesnevi (Çev. Elif Can). İstanbul.

ŞANLI, İsmet (2009). Yunus Emre'nin İnsana, İnsanlığa Bakışı ve Günümüze Mesajları. Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/2 Winter 2009.

TATÇI, Mustafa (1990). Yunus Emre Divanı I-II Tenkitli Metin. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

TATÇI, Mustafa (2005). Yunus Emre Divânive Risâletün -Nushiyye. İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı.

YENİTERZİ, Emine (2005). Kubbe-i Hadrâ'nın Gölgesinde; Mevlâna Celâleddin Rûmi Üzerine Makaleler. İstanbul: Rumi Yayınları.